

МИОДРАГ М. ТОДОРОВИЌ
Скопје
Македонија

УДК: 811.14'02

ЗАСТАПЕНОСТА НА И. -Е. КОРЕН **keiH-* / **keiH-* 'ВО ДВИЖЕЊЕ, ПОКРЕНУВАЊЕ НА ДВИЖЕЊЕ' ВО МИКЕНСКИОТ И ГРЧКИОТ ЛЕКСИКОН И НИВНАТА ОНОМАСТИКА

Abstract: This article encompasses my research concerning the presence of the IE root **keiH-* "to move, set in motion" in Mycenaean Greek. The analysis of Mycenaean language material and its onomastics shows that the IE root **keiH-* is phonetically represented by a velar reflex [k], but also phonologically represented by the palatal reflex of myc. *ze*. In addition, the IE root **keiH-* is attested in Mycenaean Greek in the form of hyperthesis. I am of the opinion that the vocal length [ō = gr. ω] present in σσῶτρον, ἐπίσσωτρον, is due to laryngeal 'breaking'.

Академик Петар Хр. Илиевски спаѓа меѓу оние класични филолози кој својот научен ангажман го посветил во изучувањето и афирмацијата на најмладата научна дисциплина од областа на класичната филологија - микенологијата. Неговиот научен опус во оваа област опфаќа бројни научни трудови посветени на микенската фонетика, морфологија, определување на фонетски вредности на микенските силабограми и идеограми и ономастиката. Меѓу микенолозите беше ценет и почитуван за што сведочат неговите покани и учества на многуте меѓународни научни конгреси, собири и симпозиуми.

Во јужниот ареал на и. -е. јазици во нивните источни и западни јазици се среќава еден и. -е. корен **kei-* или **keiH-* 'to move, set in motion'. На далечниот исток тој е застапен со палаталниот призвук: санскрт. *c-*, авест. *š-*, ерм. *č-*, cf. скрт. *cuavate* 'да се стави во движење, да се предземе нешто', ав. *šiiuuu-ite* 'донесувам, започнувам', ерм. *ču* (= санскрт. *cyuti*). Во западните јазици овој и. -е. корен **kei-* / **keiH-* се јавува со веларен рефлекс [k = лат. *c*], лат. *citus* 'брзо, живо', *con-citus*, *solliticus*, etc. Единствено во грчкиот јазик овој и. -е. корен **kei-* / **keiH-*, е застапен и со веларен рефлекс [k] во κινέω, κίνυμαι, κίω но и со геминатите [σσ <*kj-] како резултат од палатални-

от призвук [*kj-], σ(σ)εύομαι, σσῶτρον, ἐπίσσωτρον etc. Значи грчкиот јазик за разлика од другите јазици го има двојниот рефлекс по однос на и. -е. корен *kei- / *keiH- и тоа: веларниот рефлекс [k] и палаталниот призвук [ss].

Ваквата теза произлегува од етимолошките прирачници на индо-европскиот јазик (= и. -е.) на А. Walde – Ј. Pokorny¹, и Ј. Pokorny², во кои се среќава и. -е. корен *kei- ‘во движење, покренување на движење’³. Во другите и. -е. јазици корен *kei- не е документиран, а се јавува подоцна како културолошка позајменица од грчкиот или латинскиот јазик⁴.

Во грчкиот јазик од класичната епоха со краток вокал [i], се изведени формите: κίω ‘врвам, идам, заминувам’, κίω-μεν *ep.* = κίμων, *part.* κίων, *impf.* ἔκτιον, *ep.* κίων, μεθ-εκίαθε, -ον, ‘посета’, а со долг вокал [ī], κινέω и κίνυμαι, κίνησις, -εως, ‘движење, раздвижување’, κίνητηριος 3 ‘кој што се движи, кој што трепери’, κίνητης, οὔ ‘кој што се движи’, κίνητικός 3 ‘кој што се движи, кој што се возбудува’, κίνητος 3 ‘подвижен’. Должината на вокалот [ī] во κινέω и κίνυμαι се смета дека потекнува од *κινέϝ-ω < *κινεϝ-μι но во поново време има истражувачи кои се на мислење дека должината на вокалот [ī] треба да се разбере или како метричко продолжение⁵ или пак дека е добиен од соодност на вокалот [i] во контакт со стариот ларингал *H, те. -*iH- > -ī- од и. -е. *keiH-⁶.

Ваквата теза за развојот на -*iH- > -ī- во поново време ја застапува, особено Jens Elmegard Rasmussen⁷, кој врз основа на грчката форма κίατος односно κέαθιο· βοητοί ‘прислужинки, слуги’ (Hes), доаѓа до сознание дека во κια- од κίατος

¹ А. Walde-J. Pokorny, *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen.* (= *Verg. WörindgSp*), 361-363.

² Ј. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch,* (= *IEW*), 538-539.

³ А. Walde-J. Pokorny, *Verg. WörindgSp*, 361-363, Ј. Pokorny, *IEW*, 538-539.

⁴ Така на пример тој се јавува во словенските јазици како *kinesis* ‘движење’, *kinezijatrika* ‘лечење на телото преку движење’, *kinematika* ‘наука за законите на движењето, *kinema* ‘биоскоп’ во областа на уметнички или научни дисциплини.

⁵ Н. Frisk, *GEW*, I, 542; Ј. В. Hofmann, *EWdGr.*, 144, 146, 310; P. Chantraine, *DELG*, cf., σεύω.

⁶ Jens Elmegard Rasmussen, *Miscellaneous morphological problems in Indo-European languages III*, *APILKU* (1984) 4, 135-149 in *On Hrt’s Law and laryngeal vocalization*, *APILKU* 5 (1985), 179-213, in *Indo-European ablaut -i- ~ -e-/o-*, *APILKU* 7 (1988), 125-142.

⁷ Jens Elmegard Rasmussen, *Miscellaneous morphological problems in Indo-European languages III*, *APILKU* (1984) 4, 135-149 in *On Hrt’s Law and laryngeal vocalization*, *APILKU* 5 (1985), 179-213.

потекнува од *kih₂-е-, а κέαθου βοητοί од еден и. -е. корен *keih₂-, додека за формите со долгиот вокал [ī] во κινέω и κίνυμαι на мислење е дека истите се изведени од и. -е. корен *kih₂-n⁸.

Како секундарен рефлекс од и. -е. корен *keiH-, се смета дека се грчките форми σεύω, односно σεύομαι со своите изведеници добиени од нултата степен на и. -е. корен *keiH- по пат на палатализација при што нејзиниот фонетски развиток би изгледал вака: и. -е. *keiH- > *kjH- > *tʰH- > гр. σ(σ)-, а за дифтонгот -ευ-, се претполага дека е едно аналогно проширување како во и. -е. корен *k^wj-eu⁹. Освен тоа грчките форми σεύω и σεύομαι се сметаат дека се етимолошки сродни со скрт. *cyavate* 'да се стави во движење, да се предземе нешто', ав. *šiiuuuīte* 'донесувам, започнувам' од и. -е. *kiew-e-to-. На таму, во грчкиот јазик имаме изведеници, σεύατο, ἐπί-σσυτος од σοδομαι, соύνται, додека дорскските форми σοώμην, σῶμα-μι според J. Wackernagel¹⁰ потекнуваат од σοφοῦμαι < *σοφ-έομαι. Грчката форма *σοφος > σοῦς 'брзо движење угоре, покрет', како втора составна компонента се јавува во λαο-σῶος 'оној којшто ги потикнува луѓето на движење', ἵππο-σῶος, κε-μαδο-σῶος и др., Формите αὐτό-συτος ~ скрт. *cyuta* од *kju-to-, а гр. соῦμαι < *σοφέομαι, треба според R. Beeks да одговараат на скрт. *cyavayate* од *kiow-eie/o¹¹, а за σωῶτρον и ἐπίσσωτρον 'наплата (обрач) за тркало на коли/колца', основен проблем лежи во потеклото и должината на вокалот [-ō- = гр. -ω-] за кое нема адекватно толкување ниту во санскритскиот ниту во авестискиот јазик. Според, R. Beeks¹² и други етимолози¹³ потеклото и должината на вокалот [-ō- = гр. -ω-] се смета дека потекнува од еден дифтонг -ōu-. Иако R. Beeks¹⁴, смета дека етимологијата не е сосема јасна сепак тој допушта дека истата можеби потекнува од и. -е. *kjōu-tn-/tr-, а како ана-

⁸ R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010, стр. 1321s. и таму наведената литература.

⁹ R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010, стр. 1321s. ; J. В. Hofmann, *E. W. d. gr. S.*, 88, E. Boisaque, *Dict. etym. d. lang. gr.*, стр. 267. Сепак, обидот σεύομαι да се доведе во врска со τευμάομαι 'изградувам, подигам' како изведеница од *теύμα < и. -е. *kieu-mn наидува на сериозни проблеми од проста причина што нема свои ниту блиски ниту далечни корадикали.

¹⁰ J. Wackernagel, *KZ* 25, 277.

¹¹ R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010, стр. 1321s.

¹² R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010, стр. 442.

¹³ Н. Frisk, *GEW I*, стр. 542; P. Chantrine, *DELG*, 1085, J. В. Hofmann, *E. W. d. gr. S.*, 88 и E. Boisaque, *Dict. etym. d. lang. gr.*, стр. 267.

¹⁴ R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010, стр. 442.

логија ги наведува не сосема сигурни скрт. *суаυτνά* = ав. *šua-ōtna*.¹⁵

Проблемот лежи во недоволно посветено внимание на фонетскиот развиток на стариот ларингал **H* од и. -е. корен **keiH-*. Според ларингалната теорија во грчкиот јазик од микенската епоха се среќаваме со *прекршување на ларингалот* (laryngeal ‘breaking’). Имено, ако краткиот вокалот [-i-] се најде во позиција пред ларингалот **H*, т. е. **iH*, тогаш тој во грчкиот јазик е застапен: како долг вокал *-ī-* < **iH_{o-}* или како долг вокал *-ō-* < **iH_{o-}*, сп. и. -е. **wiH-s* > гр. ἴς, лат. *vīs*; гр. *ὀπίπη во *παρθενο-πίπη* т. е., *ὀπίπη < и. -е. **opi-H_ok^w-eH_a*, сп. Хом. ὀπιπεύω, санскрт. *dvīpat* ‘остров’ < и. -е. **dwi-H_apot*, мик. *e-wi-ri-po/ Ewripos* /: Εὐρίπος < **ewri-H_apos* и второ, *-*iH_{o-}* > *-yō-* > гр. *-ω-*, cf., *πρόσωπον* од и. -е. **protyōk^w-* < **proti-H_ok^w-*: стинд. *pratīka-* ‘лице’, односно, *-*iH_{o-}* > *-yō-* > гр. *-ω-*, cf., и. -е. **g^wiH_o-wo-* > **g^wyōwos* : мик. *zo-wo /gyōwos/* : гр. ζω-(*φ*)ός, лат. *vīvus*, вед. *jīvas*, лит. *gyvas*, стслов. *živъ* наспроти, мик. *qi-wo /g^wiwos/* : гр. βίος од и. -е. **g^wiH_o-o*¹⁶. Овде треба да се подвлече дека различити рефлексии се јавуваат и кај еден ист и. -е. корен, види, и. -е. **HyuH_osmeH_a* > стинд. *jūś*, лат. *ius* ; гр. ζύμη ‘квасец’ но и **HyuH_osmos* > ζωμός, спореди уште и. -е. **g^heluH_oneH_a* > гр. χελύνη но и χελώνη ‘желка’ од **g^heluH_oneH_a* и. -е. **(s)liH_o-to-* ‘син’: гр. λωτός, мак. *слива*; срп-хрв. *šljiva* и др.

Врз вака посочените етимолошки сознанија останува да се види како е застапен и. -е. **keiH-* во микенскиот грчки.

1. Со веларниот рефлекс [к] од и. -е. корен **keiH-*, Ivo Hajnal¹⁷, смета дека се изведени машките лични имиња од Кносос *ki-je-u* (KN Xd 94) и Пилос (PY An 724) *ki-e-u* со неговата форма, *ki-e-wo* (gen. sg) (PY Aq 64). Според него од превојната степен на и. -е. корен **keiH-> *kiH-* > **kij-*, е *ki-je-u/ KiH-ēus/*, додека формите од Пилос, всушност се резултат од *хијатот* на стариот ларингал **H* > ’, те. *ki-e-u/Ki’-ēus/*, односно *ki-e-wo/Ki’-ewos/* при што според него е запазен, тој историски развоен пат на ларингалот **H* > **j* > ’, *ki-je-u/ KiH-ēus/ ~ ki-e-u/Ki’-ēus/*.¹⁸

¹⁵ R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010, стр. 442.

¹⁶ Rix, Helmut, *Historische Grammatik der Griechischen: Laut- und Formenlehre*. Darmstadt (1976), стр. 86; Sihler, Andrew, *New Comparative Grammar of Greek and Latin*. Oxford (1996), стр. 46-47.

¹⁷ I. Hajnal, *Grammatik des mykenischen Griechisch*. 1992, 290.

¹⁸ За ова микенско лично име предложена е следнава идентификација *ki-je-u / Skieus* /: **Skieús* (KN Xd 94) : *ki-e-u / Skieus* /: ** Skieús* (PY An 724), *ki-e-wo /*

Ако е тоа така, тогаш од и. -е. корен **keiH-*, по наше мислење би можел да се придодаде и микенскиот топоним од Пилос (PY Aa 93) *ke-e / Ke'-ei* / (loc. sg.) : **Ke'eī* од *Κέος*, cf., *κέαθοι βοητοί* < и. -е. корен **keiH-*, cf. *Κεῖος* и *Κέως*¹⁹. Микенските форми: *ke-i-ja / Ke'ia* / : **Keia*, (PY Qa 133)²⁰, (PY Na 557) *ke-i-jo / Ke'ios* / : *Κεῖος*,²¹ се смета дека се етници од топонимот *ke-e*, те. **keiH-ja-jos* > **Keia* / *Κεῖος* како и топонимот од Пилос (PY Nn 228) *ke-i-ja-ka-ra-na / Ke'ija krānā* / : **Ke'ia* *κράνα*,²² кој се јавува со палаталниот призвук **k'e-* > **kje-* > мик. *ze-*, те. *ze-i-ja-ka-ra-na / Kje'ija krānā* / : **Kjeia* *κράνα*, од *Κέος* или *Κέως* и гр. *κρήνη* 'извор'. Всушност, микенските топоними *ke-i-ja-ka-ra-na / Ke'ija krānā* / : **Keia* *κράνα*, односно *ze-i-ja-ka-ra-na / Kje'ija krānā* / : **Kjeia* *κράνα*, веројатно се во врска со значењето 'брзо, бистро или јасно течение на водата, ток', па отаму *ke-i-ja-ka-ra-na / Ke'ija krānā* / : **Keia* *κράνα*, односно *ze-i-ja-ka-ra-na / Kje'ija krānā* / : **Kje'ia* *κράνα*, го имале значењето 'брз или бистар (јасен) извор, односно, бистра или јасна вода, сп. слов. *Бистрица*, мак. *Бистра*'. Всушност тоа е место 'преку кое водата се движи во изворниот дел брзо така што станува *јасна* и *бистра*, за разлика од водата која има спор ток и е *матна*'. Кај сите овие микенски форми се среќаваме со вокалот -î- < -*iH-

На тоа упатува семантиката. Имено, во грчкиот јазик од адј. и адв. кои означуваат "движења" изведени се лични имиња, топоними но и етроними. На прво место е гр. αἰόλω 'се движам брзо, ваму', сп. αἰόλησις 'брз покрет', αἰολίδης ποικίλους ταχεῖς (брз), потоа лично име Αἰόλος и етронимот Αἰόλεις, сп. мик. *ai-wo-ro/ aiwolos* / : αἰόλος²³, ἄελλον ταχύ, cf.

Skiewos / (gen. sg.) : **Skiefos*. Ваквата несообразност по однос на -je- e-, е позната и кај други микенски лични имиња.

¹⁹ C. J. Ruijgh, *Etudes*, 15, 209 упатува на *Κῆος*, а V. Georgiev, *Lexicue* на *Κῆος*; За етимологијата на *Κῆος* и *Κέως* види Solmsen, *Untersuchungen zur griechischen Laut-und Verslehre*. Strassburg. 1901:125 кој упатува на 'огин, ватра', додека A. Fick, *Vorgriechische Ortsnamen als Quelle für die Vorgeschichte Griechenlands verwertet*. Göttingen, 59 смета дека станува збор за предгрчки имиња.

²⁰ Docs², 552 anthr. fem. или etnicon, M. Doria, *Atti Pavia*, 97, 391, A. P. Sainier, *SMEA* 17, 1976, 42

²¹ Docs. 148, E, Vilborg, *Gramm.* етнicon, C. J. Ruijgh, *Forum der Letteren* 4 (1963), 248 етнicon **Κηῖοι*.

²² *Ke-i-ja-ka-ra-na* **Keia* *Κράνα*, C. J. Ruijgh, *Tabellae*, 66, M. Lejeune, *Mem* I, 140, M. Doria, *Avviamento*, 248 **keia* *Κράνα*, *MGVI*, 213, V. Georgiev, *Cambridge Coll.*, 117 in *Acta Myc.* II, 376 **χέια* *κράνα*, M. D. Petrusovski, *Acta Myc.* II 135 in *ŽA* 25 (1975), 440, P. Hr. Ilievski, *SMEA* 20 (1979), 164.

²³ Според повеќето истражувања етимологијата на αἰόλος е спорна. Сепак, истата се доведува во врска со движење кое е во врска со виталната сила на жи-

Αελλῶ, -οῦς, потоа θεός адј. ‘брз’ мик. *to-wa/ Thowa(n)s* /: Θό-
 Фа(ν)ς ~ Θόας, мик. *to-wa-no / Thowanōr* /: *ΘοFάνωρ, *to-wi-no/*
Thowinos /: Θοῖνος < *Θο-F-ίνος, *pe-ri-to-wo/ Peri-thowos* /:
 Πέρι-θοος, од ταχύς се Тάχυ-ιππος, Тάχυ-βουλος и др. Додека,
 од и. -е. корен **srew-/srow-* ‘fliessen’ со придавската изведе-
 ница на *-wo-* се смета дека е настанат словенскиот термин
 срп-хрв. *ò-strvo*, рус. *ostrov*, мак. *остров* покрај хидронимот
*otok*²⁴. А дека водата игра значајна улога во островот покажу-
 ва и санскр. *dvīpam* ‘остров’ < и. -е. **dwi-h₂po-m* ‘земјиште /
 земја која е опколена од двете страни со вода’,²⁵ сп. хет.
aruni-anda ‘среде вода/море’, лат. *insula* < **en-sala*, ‘она што е
 во солата/морето’, ῥόος = санскрт. *srava* – м. ‘ток’ или санскрт.
cura - sravii - [f.]. ‘планински поток’, потоа гр. νήσος
 ‘поплавено земјиште во близина на река’ и др.

Од изнесеното може да се допушти дека предгрчкиот
 топоним Кέος или Кέως е изведен од и. -е. корен **keiH-* ‘во
 движење, покренување на движење’.

2. Ларингалот Н (= *e/*o) со вокалска степен [*e] во и. -
 е. корен **keiH-* > **kieH-* > **kjeH-* > **kjH-*

На прво место тука е идентификацијата на машкото
 лично име од Теба (ТН Of 37. 1) *a-re-i-ze-we-i / Are^hi-kjewē^hi* /:
 *^hАрε^h-σσεφε^h cf., ἄρης λαο-σσοός ‘Арес којшто ги раздви-
 жува народите’²⁶. Ако оваа идентификација ја сметаме за воз-
 можна, тогаш, претпоставката за -*s- основа во **kjewe-s-* од и.

веење или пак во врска со бојата добиена од раздвижување. Види Е. Benveniste,
BSL 38 (1937), стр. 107, Е. Risch, *MH* 29(1972). Види Р. Chantraine, *DELG*, 37.

²⁴ Р. Skok, *Etimoloski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, s. v. *o-strvo, o-tok*.
 Интересно е и тоа дека овој словенски термин го позајмуваат Романците *ostrov*
 и Новогрците *Острофов*. Почетното *o-* е префикс, додека *-t-* се смета за накнад-
 но додаден глас помеѓу консонантската група **sr-*. Треба да се одбележи и тоа
 дека словенскиот збор *Острово* е топоним кој е врзан за копното, па затоа се
 смета дека зборот не е од поморска терминологија. Првобитното значење на
 зборот *Острво* е ‘место кое што е од реката опточено, речен брег’. Ако е тоа
 така, тогаш тоа упатува на заклучок дека и во микенскиот период кога започна-
 ло населувањето на индо-европските микенски жители на почвата на Грција,
 веројатно се вршело по реките и нивните теченија.

²⁵ R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010, стр. 1281-
 2. Р. Chantraine, *DELG*, стр. 971.

²⁶ На вака предложената идентификација од страна на J. Chdawick, се спро-
 тистици L. R. Palmer, *Coll. Myc.*, 278 кој во микенската форма *a-re-i-ze-we-i/Arei-*
skewē^hi поточно во неговиот втор дел го гледа гр. σκεύω, т. е. **Arei-skewē^hi* од
 ἄρης и σκεύω ‘се наоружувам, спремам, китам’. Тезата на L. R. Palmer, произ-
 легува од еден обид на една група микенолози кои во микенскиот силабограм-
 ze- претполагаат дека се работи за грчките форми на **ске-/ σκη-*, т. е. мик. *ze =*
 гр. **σκε-/ σκη-*, (cf., *a-ke-ti-ri-ja: a-ze-ti-ri-ja, a-ke-ta/askētas*: гр. ἀσκητής: *a-ze-*
ta/askētas, М. Lejeune, *Sifflantes fortes du Mycénien, Minos*, VI, pp 87-137 и др.).

-е. корен **kjH_ewe-s-*, единствено била сочувана во микенскиот грчки. Оттаму изненадува обидот на Ivo Hajnal, *Grammatik des mykenischen Griechisch*, стр 255, микенската форма *a-re-i-ze-we-i / Arei-st'ewe^{hi} /: Arei-skewe^{hi} < °skewe^{hi} ~ σκεῦος*, σκεῦος 'брод, опрема, алатка, во *pl.* куќа или бродска опрема, оружје'. dodeka J. Frisk смета дека σκεῦος е еден технички термин без соодветна етимологија²⁷, R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010, 1348-134 за σκεῦος е на мислење дека дифтонгот -εу- тешко може да се објасни. Сепак претполага дека формата σκεῦος семантички вјеројатно би можела да се доведе во врска со литв. *šáuti*, 1л. *šáuju* 'пукам, буткам', рус. *sovtit* 'буткам, туркам', станг. *push* ', < **keuH-*.²⁸

Натаму останува нејасна и неговата заложба за идентификација на микенските лични имиња од Пилос и Кносос *a-no-ze-we* (PY Cn 600. 13) /*Ainost'ewēs*/ и *a-no-ke-we* (KN Db 1261. B, PY An 192. 3) /*Ainoskewēs*/ (?; Αἶνοςκεύης). Имено, тој смета, повиквајќи се Méndez Dosuna²⁹ дека алтернацјата на микенските силабограми *ke/ze* е една спорадична појава ограничена само на микенскиот која не оставила свои траги во подоцнежниот грчки јазик.

Сепак, ако се има предвид дека палатализацијата на оклузивите е природна појава која е застапена во микенскиот јазик, тогаш оклузивот [*k] во придружба со вокалот од предниот ред [*e] преминува во **k'e* > **kye*. Изговорот поради тоа не е потежок; двата елемента (се мисли на **ky*) сплотени во палаталната фонема **k'e* стануваат видливо диференцирани, и тоа само по начинот на одбележувањето, па оттаму, е сосема возможна алтернацијата на силабограмот *ke* [**k'e* ~ **kye*] : *ze* [**kye* < **k'e*].

Ваквиот однос на пишувањето на олузивниот [*k] пред вокалот од предниот ред [*e], како [ke] или [k'e] може да се види во современиот македонски јазик. Имено, во македонски јазик тој е предаван со два посебни но и различни знака: [ke] или [k'e], особено, во оние зборови кои се позајмени или превземени од други јазици, cf., [ke] ~ керамида : [k'e] ~ ќерамида, [ke] ~ кеса: [k'e] ~ ќеса, [ke] ~ келеш: [k'e] ~ ќелеш

²⁷ P. Chantraine, *DELG*, 1015 и таму наведената литература.

²⁸ R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010. Види, P. Chantraine, *DELG*, стр. 1015, J. B. Hoffmann, *EWdgrS*, 318 во која σκεῦος го изведува од и. -е. *(s)qeui- 'herrichten' > стсл. *prekutiti* 'украсити'.

²⁹ J. Méndez Dosuna, On <Z> for <D> in Greek dialectal inscriptions, *Sprache* 35(1991-93), 82-114 in J. Méndez Dosuna, A note on Myc. a-ze-ti-ri-ja, Att. σβένυυ-μ and palatalization, *Sprache* 35(1991-93), 208-220.

и др. Во првиот случај фонемата [ke] е фонолошка, а во вториот е нејзиниот фонетски изговор [k'e ~ kye].³⁰

Вокалската степен [*e] од ларингалот *H (= *e/ *o), од и. -е. корен *kjH-w- > *kje-w- > *σσεϜ-. Тука спаѓа микенското лично име од Кносос (KN <2002>) ze-wa-so/Kjew-asos/: *Σ(σ)εϜασός. Имено, ze-wa-so/Kjew-asos/: *Σ(σ)εϜασός смета-ме дека е изведено од *kjew-nt-jo-, со микенскиот специфичен премин на назалот *n > o/a, cf. pe-mo : pema гр. σπέρμο : σπέρμα; a-no-wo-to KN K 875. 1ff. 'без рачка' (ἀνοῦατο- -) < */anoswn-to-/ < *nHoswn-to-, од суфиксот */-mn (-t-)/ во a-mo-t-/ 'коли' (< *^harsmn-t-/) види (nom. /acc. pl.) a-mo-ta KN So, PY Sa 790+, (dat. pl.) и со вокалот [a] кој потекнува од суфиксот *-nt-, a-re-i-pa-te / aleiphatei / (дат. сг) од *ah₂leib^h-nt-, a-pe-a-sa /ape^hasa / < */^hntija/, потоа од суфиксот -sa- при што -s- е од аорист, cf. de-ka-sa-to /deksato/: δέξατο (KN Le 641 (3. 1. sg. med) од *dek-sn-t- и др³¹. Според тоа, микенското лично име ze-wa-so/Kjew-asos/: *Σ(σ)εϜασός < *kjew-nt-jo- а како најблиска паралела е гр. лично име Σεόσης со запазен вокал [o] од микенскиот назал [n], слично на ἄρμό-ζω.

Вокалска степен [*o] од ларингалот *H (= *e/ *o) од и. -е. корен *kjHw- > *kjow- > *σσoϜ-.

Тука спаѓаат следниве микенски форми:

zo-wa (KN Nc 4473, Ra 984, X 766). За оваа микенска форма предложени следниве идентификации: ζῶφα 'animales'³²; Според други, станува збор за гр. σῶα, или σοῦά, cf. σῶή-ἐξορμή σῶτρον (Hes)³³.

³⁰ На ова место ќе ги посочиме шесте преодни принципи кои ги посочува Holtzmann за палатализацијата на веларите пред вокалот од предниот ред, позната како Холтцманов закон (Holtzmann's Law) . Имено, според овој закон *kera → *kyera → 2 *ktyera → 3 *ktsyera → 4 *tsyera → 5 *tsera → 6 sera. Врз основа на вака поставениот закон, очигледно е дека во микенскиот грчки, палатализацијата застанала на првата фаза кога *ke → 1 *kye, а која се бележи со два различита силабограма ke [*k'e > *kye] : ze [*kye < *k'e]. Затоа, во микенскиот грчки, се јавува алтернација на [ke] и [ze] серијата силабограми, (cf., a-ze-o : a-ke-o, a-no-ze-we : a-no-ke-we, ke-i-ja-ka-ra-na : ze-i-ja-ka-ra-na). А за современиот македонски јазик, Б. Конески, *Грамматика на македонскиот литературен јазик*, Скопје, 1976, стр. 106-110; П. Хр. Илиевски, *Балканолошки лингвистички студии со посебен осврт кон историскиот развој на македонскиот јазик*, Скопје 1988, стр. 11-60, 63-96; 245-292сс.

³¹ Docs², 521 531, A. Heubeck, *Aus der Welt*, 82, 88 M. Lejeune, *Mém*, I, 334, C. J. Ruijgh, *Etudes*, 150, I. Hajnal, *Grammatik des mykenischen Griechisch*, H. Rix, *Hist. Gr. Gramm.*, 99; Michael M. Brüger, *Gr. Sprachwissenschaft*, I, *MGV* I, 183, H. Frisk, *GEW*, 72; L. R. Palmer, *Greek Language*, 49.

³² Docs., 413; J. Chadwick, *Ét. Myc.*, 85; E. Vilborg, *Grammar*, 48; A. Heubeck, *Glotta*, 39 (1961), 166; L. R. Palmer, *Interpretation*, 465, cf ζῶφα; M. Lejeune, *Phonétique*, 47.

³³ H. Mühlestein, *MH* 12(1955), 128, M. D. Petruševski, *ŽA*18(1968), 128 in *SMEA* 12 (1970), 133, 135 in *Acta Myc.*, II, 133, cf., σοῦά, σῶή-ἐξορμή σῶτρον (Hes); P. Hr. Ilievski, *Животот на Микенците*, 285.

zo-wo, (PY An 519). Се претполага дека како лично име одговара на гр. *Ζῶφος од гр. ζῶος < *ζῶφος³⁴. Сепак, Н. Mühlestein, *MH* 12(1955), 222 упатува на гр. Σῶος од и. -е. *kjo-wo-.

zo-wi-jo / G'ōwios / K'ōwios / : Ζῶφιос / *Σῶφιос (KN V 1523, PY Cn 40 (dat. sg)).³⁵,

a₃-zo-wo[(PY Cn 485), (топоним), РТТ I, 78. Според нашите согледувања a₃-zo-wo/aig'-kjawos/: *αἰ-σσοφός, од αἴζ, αἰγός 'коза' и σσοφός 'во движење'. Тоа е еден локален микротопоним за премин на добитокот 'Козја Патека, Козјак', сп. βουσσός, ἱπποσσός³⁶. Всушност a₃-zo-wo/aig'-kjawos/: *αἰγ-κјо-φος > *αἰγ-σσόφος е место на кое 'козите се собираат за движење на (ис)паша' или пак тоа е 'пат (или патека, стаза) по која се движат козите', слично на топонимите: лат. *Capet*, герм. *Haber*, англ. *Haefer.*, мак. *Козјак*, срп. -хрв. *Козара* и др.³⁷ Види, F. Bechtel³⁸, ἰν τὰν δέρφιν ἰν τᾷ βουσοῖ; ἰν τᾷ βουσοῖ τᾷ ἐπὶ Παδόεσσαν; ἀπ' Ἀρίαι ἰν τᾷ βουσοῖ. Повикувајќи се на Хесихиј и неговиот *Lexicon* упатува на μηλοσόη ὁδός, δι' ἧς πρόβατα ἐλαύνεται, ῥόδιοι (Hes.). За губитокот на -*g'- од *aig'- пред консонант, спореди *aig'-k^wolo- > *aik-k^wolo- > гр. αἰ-πόλος³⁹. За аркадската форма βουσσός со право може

³⁴ O. Landau, *MGP*N, 153, 178; A. Heubeck, *Glotta* 39(1961), *Phonétique*, 47; *MGVI* 200 ζῶω.

³⁵ *Docs*², 593, Ζῶφιос *Docs*, 427; O. Landau, *MGP*N, 153, 176; H. Mühlestein, *MH* 12(1955), 128; *MGV* I, 200, cf., ζῶω; A. Heubeck, *Glotta* 39(1961) 166; C. J. Ruijgh, *Etudes*, 160 патронимик од zo-wo; M. Lejeune, *Mémoires* I, 129 in *Phonétique*, 47 *Ζῶφιос, П. Хр. Илиевски, *Животот на Микенците*, 285.

³⁶ Види Miodrag M. Todorovic, *ŽA* 44(1994)

³⁷ Петар Хр. Илиевски, Неколку паралела из словенске и грчке топонимје, Антички остатоци во современата ономастика, *Балкански лингвистички студии*, Скопје 1988, стр. 472-475 и таму наведената литература. Пота во П. Хр. Илиевски, *Животот на Микенците во нивните писмени сведоштва*, МАНУ, Скопје 2000, стр. 77, 105. Овде треба да се истакне и тоа дека на Пелопонез во микенскиот период по се изгледа пилското кралевство било поделено на две провинции: *de-we-ro-az-ko-ra-i-ja* и *pe-ra-3-ko-ra-i-ja*. Станува збор, за сложени од дедро 'од оваа страна, одовде' и пѐρα 'од другата страна, преку', додека *az-ko-ra-i-ja* една сложеничка образувана од αἴζ, αἰγός 'коза' и λᾶς 'камен, стена' од кого е подоцнежниот период е топоним Αἰγαλέον 'Козја Краста'.

³⁸ F. Bechtel, *Die Griechischen Dialekte*, I, str., 332, 388. Грчките форми βουσσός и μηλοσόη како такви припаѓаат на аркадоскиот дијалект.

³⁹ Види кај Н. Rix, *Hist. Gr. Gramm.*, 99; Michael M. Brüger, *Gr. Sprachwissenschaft*, I, 92, но и кај F. M. J. Waanders, Δίατα a way of life, *ŽA* 55(2005), str. 99-105 кој се обидува да докаже дека *aig-k^wolo > *ai-k^wolo-, на пат на асимилација на -*g-k^w- > -*k^wk^w-, а отпосле по пат на поедностување или (simplifikacion) на -*k^wk^w- во -*k^w- имаме *ai-k^wolo- > гр. αἰ-πόλος.

да се смета дека претставува наследство од микенската епоха, сп. *κεμαδο-σσοός* ‘ловец на млад елен’ од *κεμάς*, *-άδος* ‘млад елен, млад пес’ и *σσοός* ‘ловам’.

3. Микенски форми од и. -е. корен **kjH_o-t-* > **kjō-t-* > **σσω-τ-*, добиени по пат на *прекршување на ларингалот*.

zo-ta-qe (т. лично име ном. или dat. sg.)⁴⁰. За ова микенско лично име ние ја предложивме следнава идентификација *zo-ta qe / Kjōtās* q^we или *Kjōtāi* q^we /: *Σώτας* q^we или *Σώται* q^we ‘Оној којшто брзо се движи, Брз, Јасен’ добиена по пат на прекршувањето на ларингалот те. од и. -е. корен **kjH_o-* > **kjō-* ‘во брзо движење, покренување на движење’⁴¹.

e-pi-zo-ta (KN Ra 984)⁴². За оваа микенска форма предложени се повеќе различни идентификации и толкувања. Единствено, М. D. Petruševski, *ŽA* 18 (1968), 128, 134 in *ŽA* 20 (1970), 51; *SMEA* 12(1970), 135; *Acta Mus.*, II, 134 претполага дека станува збор за *epi-kjōtra*: *ἐπί-σσωτρα* од и. -е. корен **kjeu-/*kjou-*. Должината на вокалот *-ō-* во *σσωτρα*, односно, *ἐπί-σσωτρα* сметаме дека е добиена по пат на *прекршувањето на ларингалот* од и. -е. корен **kjH-* > **kjō-* ‘во брзо движење, покренување на движење’, како во и. -е. **g^wiH_o-wo-* > **g^wyōwos* > **gyōwos* > мик. *zo-wo /gjōwos/*: гр. *ζω(φ)ός*, наспроти мик. *qi-wo/ g^wi-wos/*: *βίος*. Тука можеби спаѓа и *zo-wa* (KN Nc 4473, Ra 984, X 766), за која е предложена идентификацијата *zo-wa/kjōwa/*: *σῶα*, или *σῶά*, cf. *σῶή* ἔξορμή *σῶτρον* (Hes).

4. Микенски форми од и. -е. корен **kjH-* > **kjo-* добиен по пат на *хифереза*, т. е. онаа карактеристична појава во грчкиот јазик кога доаѓа до изаоставување на краткиот вокал во затворениот слог, (сп. *pe-ri-no/ Peri-nos* /: гр. *Πέρι-νος* од **Περί-νοος*, *Βόσ-πορος* од **Boos-poros* < **g^wou-poros* и др.) .

Од и. -е. корен **kiH-*, на мислење сме дека е возможно да е изведено микенското лично име од Кносос (KN Db 1245) *ra-wi-zo*⁴³. Во микенската основа *ra-wi-*, станува збор за

⁴⁰ V. Georgiev **Zōτας*, O. Landau, *MGPn*, 153 **Zōστας*; J. T. Killen, *Cambridge Coll.*, 54, C. J. Ruijgh, *Études*, 295; L. R. Palmer, *Interpretation*, 465 предлага *zo-ra-qe*.

⁴¹ Miodrag M. Todorovik, Микенската *za, ze zo* серија силабограми

⁴² *Docs*², 456, 517, Според едни, станува збор за *ἐπί-ζοντα* (part. pres.) < *ἐπι-ζώω*, cf., M. Lejeune, *Mémoires* II, 108, *Docs.*, 272, 393; според други, за *ἐπί-ζοντα* (part. aor.) < **epi-g^wjonta*, H. Muhlestein, *MH* 12(1958), 224, односно како адј. вербал *ἐπί-ζωστα* < *ἐπιζώνυμι*, cf., L. R. Palmer, *Interpretation*, 418.

⁴³ H. Muhlestein, *MH*, 12(1955), стр. 127; ја има предложено следнава идентификација за *ra-wi-zo/Law^{-hiqq^wios/}*: гр. **ΛαF⁻ηπιος* која од повеќе микенолози е оспорена.

познатата предгрчка основа **law-* ‘народ, племе, војска’ инаку документирана во микенскиот грчки, (*ra-wo-po-qa/ Lawophorg^wos* /: гр. Λεώφορβος, *ra-wo-do-ko/ Lawodokos* /: гр. *Λαφόδοκος, Хом. Λαόδοκος и др.)⁴⁴ а во микенскиот силабограм *-zo* од *ra-wi-zo* веројатно се крие и. -е. корен **kiH-* ‘во брзо движење, покренување на движење’ добиен преку *хиферезата*. Инаку, и. -е. корен **kiH-* > **kjo-*, е запазен аркадскиот дијалект во форма *βουσσός* од **g^wou-kjos* за кој се смета дека најблизок сродник со микенскиот грчки⁴⁵. Аркадската форма *βουσσός* е од *βουσόος* поточно од **g^wou-kjH_owos*.⁴⁶ Ако е тоа така, тогаш микенското лично име *ra-wi-zo* би одговарало на подоцнежното грчко лично име *Λαο-σσός* добиено од **Lawi-kjH_os* односно, од уште постарата микенска форма **ra-wi-zo-wo*. Овде треба да се истакне дека вокалот *-i-* во **ra-wi-* исто така по своето потекло е предгрчки како што е и предгрчката основа **ra-w-*⁴⁷ на што упатуваат предгрчките форми: *λαϊκός*, *λήϊτος*, *Λήϊτος*⁴⁸.

Кон овој и. -е. корен **kiH-*, ние го приведуваме и микенското машко лично име од Кносос (KN Dv 1500) *qi-ja-zo*⁴⁹. Ivo Hajnal, *Grammatik des mykenischen Griechisch*, стр. 250, повикувајќи се на М. Neumann смета дека *qi-ja-zo* /*G^wiadjōn*/

⁴⁴ *Docs*². 105, 424; *MGV* I, 183, O. Landau, *MGPn*, 120, 166, 170; П. Хр. Илиевски, *Животот на Микенците*, стр. 279, 290 и таму наведената литература.

⁴⁵ W. Porzig, *Sprachegeographische Untersuchungen zu den altgriechischen Dialekten*, *IF* 61 (1954), str. 147-169; E. Risch, *Die Gliederung der griechischen Dialekten in neuer Sicht*, *MH* 12 (1955), 61-76; J. Chadwick, *Greek and Pre-Greek*, *TPS*, 1969, str. 80-98; W. F. Wyatt, *The Prehistory of Greek Dialects*, *TAPA* 101, (1970), 557-632; A. Bartonek, *Greek Dialects in the second Millennium B. C.*, *Eirene* 9 (1971), 49-64; A. Heubeck, *Der Kleine Pauly* 5, (1974) 323-327 *Sprache I: Griech. Sprache*; M. Lejeune, *Phonétique historique du mycénien et du grec ancien*, Paris 1972

⁴⁶ F. Bechtel, *Die Griechischen Dialekte*, I, str., 332, 388. Грчките форми *βουσόος* и *μηλοσόη* како такви припаѓаат на аркадскиот дијалект, P. Chantraine, *DELG*, 997.

⁴⁷ R. Beeks, *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010. Види J, B, Hoffmann, *EWdgrS*, *λαας*

⁴⁸ E. Schwyzler, *Gr. Gramm.* 504. K. Brugmann, *Gr. Gramm.*, 157. Вокалот *-i-* во интервокалната оопозиција особено пред консонанат се јавува во вид на дифтонг *-oi-*, (сп. H. Rix, *Hist. Grammatik dGr.*, 94, **we-wik-wo-* > гр. ἐ-οι-κ-ώ-ς : ἔ-οι-κα и др.), при што останува нејасно зошто даѓа до упростување на дифтонзите *-oi-* или *-ai-* во *-o-* односно *-a-*, сп., *Τροϊζάν*: *Τροζάν*; *Ἦφαιστος*: *Ἦφαιστος*; *Φοῖβος*: *Φόβος*; *Γεράσιτιος*: *Γεράστιος* однодно *-oi-* > *-i-*, сп. *φοῖκος*: *φίκες*, *στοίχος*: *στίχες*.

⁴⁹ *Docs*², 557, O. Lanadu, *MGPn*, 116, 171, M. Neumann е предложена една идентификација **Γ^wιάζων*. M. Lejeune, *Mémoire*, II, 121 претполага дека станува збор за предгрчка форма образувана со предгрчкиот суфикс *-ζω-*, L. R. Palmer, *Interpretation*, 450, J-P. Olivier, *Cambridge Coll.*, 72.

:*Βιάζων ‘Оној којшто го победува непријателот’. Сепак на мислење сме дека во *qi-ja-zo* би можело да е поскоро во врска со гр. машко име Βιάσσοϛ, добиено по пата на хиферезата, т. е. Βιάσσοϛ < *g^wia-kjo- < *g^wieH_a-kjo-wo-. Така што *qi-ja-zo*/G^wia-kjos/: Βιάσσοϛ ‘Оној којшто го раздвигува, разбранува животот’, сп. словенски хипокористични имиња: *Живко, Живадин, Живота, Живомир*. Тоа е едно и друго, од и. -е. корен *kiH-, сметаме дека и микенското машко лично име од Кносос (KN Dd 1291) *qi-zo* (ном. sg), за кого, се предложени следниве идентификации: *qi-zo* со Τείσων од τίω или *Τίζων⁵⁰, односно со *K^wίζων⁵¹, додека, М. Lejeune, упатува на заклучок дека се работи за предгрчко лично име⁵². Сепак на мислење сме дека микенското име *qi-zo* возможно е дека е добиено по пат на хифереза од постарата форма **qi-zo-wo*. Имено, во помикенскиот период се среќаваме со лични имиња на -σοϛ cf. Μαι-σσοϛ, Έλι-σσοϛ, Εϋσσοϛ, и др. Притоа за Βι-σοϛ може да се смета дека потекнува како Βι-των од Βίτωϛ и да е во врска со и. -е. *g^wiH- ‘живот’ а во -σοϛ станува збор за и. -е. *kjo-wo* ‘во брзо движење, покренување на движење’. Според тоа, микенско лично име *qi-zo* /G^wi-kjos/: *Βι-σσοϛ ~ Βι-σοϛ е од *g^wi-kjo-wo-.

5. σοϋβοϛ m: ‘chèvre’ ou ‘mouton sauvage’ (*Opp*), Р. Chantraine, *DELG*, pp. 1030.

Во Етимолошкиот речник на грчкиот јазик од Р. Chantraine, *DELG*, стр. 1030, за грчката именка σοϋβοϛ ‘коза’ или ‘дива овца’ е дадено само нејзиното значење без појаснување.

Со оглед на фактот дека во и. -е. јазици имињата на животните, особено на ситниот добиток, козите и овците, главно се изведени или се доведуваат во врска со различни и. -е. корени во кои се крие значењето ‘во (брзо) движење, покренување на движење, скокање, терање, гонење’, (сп. и. -е. *aig-/ *aig’- ‘во брзо движење’: скрт. *ejati* ‘во покрет’: гр. αἴξ, αἰγός ‘коза’, ерм. *aic* ‘коза’, ав. *izaena* ‘коза’⁵³; и. -е. *ago-/ *agi- ‘водам, гонам во покрет’: гр. ἄγω, скрт. *aja-* ‘коза’, лит. *ozyis* ‘коза’, лет. *azis*⁵⁴; и. -е. *gaido-/ *g’haido- ‘скокање, брзо движење’: гот. *gaits* ‘коза’, ст. англ. *gat* ‘коза’, лит. *zaidziu*, *zaisti* ‘коза’⁵⁵; и.

⁵⁰ V. Georgiev, *Suppl I*.

⁵¹ O. Landau, *MGN*, 117, 171, 212

⁵² M. Lejeune, *Mem. II*, 121, *Docs.* 2 577.

⁵³ A. Walde-J. Pokorny, *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen*, I, стр. 8, 11; Ch. Buck, *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages*, стр. 164 ss.

⁵⁴ A. Walde-J. Pokorny, *op. cit.*, стр., 38; Ch. Buck, *op. cit.*, стр. 165.

⁵⁵ A. Walde-J. Pokorny, *op. cit.*, стр., 527. Ch. Buck, *op. cit.*, стр. 165.

-е. *g^wm- 'се движам, одам'⁵⁶ : гр. πρό-βα-τον 'ситна стока, добиток (кози или овци)'; и. -е. *er-/*or- 'во брзо скокање, движење' : гр. ἔρι-φος 'младо јаре, коза', лат. *aries*: стслов. *jare*, гот. *jer* 'година'⁵⁷; сп. уште, лат. (*equus*) *admissarius* > вулг. лат. *armissarius* > ром. *armasar* 'ждребе' од лат. *admittere* 'во покрет, брзо движење' и др.⁵⁸).

По однос на прашањето за потеклото на суфиксот -во- во гр. форма соῦβος 'коза' или 'дива овца', возможно е истиот да преставува еден т. н. специјален суфикс по се изгледа од експресивна природа кој се смета дека е застапен во гр. βού-β-αλος 'говедски' : лат. *bu-b-alus*: *bu-b-ulus*: *bufalus*, стфр. *bufe*, *buffalo*: слов. *byvol* (како позајменица), σῦ-βα-ς, 'свински': σῦ(μ)βρος· κάπρος(Нес): ὕ-β-αλής: лат. *su-b-o* и др.⁵⁹, или пак дека станува збор за суфикс преку кого се искажуваат одредени телесни недостатоци, сп. гр. στραβός, лат. *strabus*, *strambus*, κλαμβός и др.⁶⁰

Сето ова упатува на злучок дека од и. -е. корен *kjo-wo- > *(σ)οφο- проширен со суфиксот -*bo- > -во- учествувал во формирањето на гр. форма соῦβος 'коза' или 'дива овца'. А дека и. -е. корен *kjo-wo- > *(σ)οφο- > σ(σ)όος се јавува како сложенка кај грчките именски форми кои се изведени именките на животните, може да се види од примерите: ἵππο-σόος, βου-σόος, κεμαδο-σόος, μῆλο-σόν, λαο-σόος и др.

Како најблиска паралела кон гр. форма соῦ-βο-ς по наше мислење стои чешката форма *sob* 'северен (див) елен'⁶¹.

⁵⁶ A. Walde-J. Pokorny, *op. cit.*, стр., 675.

⁵⁷ A. Walde-J. Pokorny, *op. cit.*, стр., 105, 136. Готската форма *jer* "година" и ст. цркв. слов *jaru* се доведуваат во врска со коренот *er-/*or- 'скокање, брзо движење'. Види и Ch. Buck, *op. cit.*, стр. 166.

⁵⁸ Ch. Buck, стр. 169.

⁵⁹ Сп. В. Čop, *Italo-grčke izoglose i preistorija Balkanskih naroda*, *Godišnjak ANUBiH*, knjiga X/8, Sarajevo, 1973, стр. 65. Освен тоа со овој суфикс, особено кај имињата на животните, се одбележени некои недостатоци или слабости кои потекнуваат од телесната природа на животните, Суфиксот -во- потекнува од и. -е. -*bo-, (сп. βο-βό-ς: χωμός, коло-βό-ς (βοῦς), βυ-βό-ς и др.), сп. F. Specht, *Der Ursprung der Indogermanischen Deklination*, стр. 262 ss.; E. Schwyzler, *Gr. Gramm.*, I, стр., 495-496.

⁶⁰ F. Specht, *Der Ursprung der Indogermanischen Deklination*, стр. 262 ss. ; E. Schwyzler, *Gr. Gramm.*, I, стр., 495-496. Ch. Buck, *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages*, стр. 164 ss.

⁶¹ V. Machek, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1971, sv. *sob*; Jiří Rejzcek, *Český Etymologický Slovník*, Leda 2001, s. v. *sob*. Формата *sob* во наведените етимолошки речници, се смета дека е со непозната етимологија и потекло. За односот на и. -е. *k'i-/*ki-, > мик. z (*kj*), стсл. s, cf., *za-we-te/kjā-wetes*: σᾶτες /

За чешката форма *sob* 'северен (див) елен', не е исклучена можноста дека истата да е добиена преку хифереза од и. -е. корен **kjo-wo-* 'во брзо движење, покренување на движење', проширена со суфиксот *-*bo-*, те. и. -е. **kjawo-bo-* > преку хифереза > **kjo-bo-* > чеш. *sob*, како на пр. гр. Βόσ-πορος < *Βόσ-πορος или аркадска βουσός < *βου-σσός и др.

SUMMARY

Miodrag M. Todorovic: The distribution of the i.-e. root **keiH-* /**keiH-* 'to move, to set in motion' in the Mycenaean and Greek lexicon and its onomastics

Based on the analysis of the linguistic material, it has been concluded that the i.-e. root **keiH-* 'in motion, setting in motion' was present in the Mycenaean linguistic corpus as follows: 1. With the *velar reflex* [k] in PN*ki-je-u/ KiH-ēus* /*:ki-e-u/ Ki'-ēus/ki-e-wo/ Ki'-ēwos*(gen.sg), and in the toponyms *ke-e / Ke'-ei* (loc.sg): *Κε'εἰ <Κέος,*ke-i-ja-ka-ra-na / Kē ijakrānā* /: *Κεῖακρανα cf. κίατος, κέαθοι· βοη-τοί(Hes). The length of the vowel -ī- in the ethnicons *ke-i-ja / Kē'ia* /:Κεῖα,*ke-i-jo / Kē'ios* /:Κεῖος derives from the vowel -i- which, in contact with the laryngeal *H, produces -ī-, cf. -ī-< *iH-, (cf. βῆρι < *br-iH-, πιαρός (πι-) < *piH-wer- ect. In the Mycenaean and Greek languages, there are personal names, toponyms and ethnonyms derived from adjectives and adverbs which denote motion, cf. αἰόλω, αἰολίδης· ποικίλους ταχείς(Hes), PN Αἰόλος and the ethnonym Αἰόλεις, Myc. *ai-wo-ro/ ai-wolos* /:αἰόλος; ἄελλον· ταχύ, cf. Αελλῶ,-οὖς, θοός adj. PN *to-wa/ Thowa(n)s* /:Θόφα(ν)ς-Θόας, PN *to-wa-no / Thowanōr* /: *Θοφάνωρ, *to-wi-no/ Thowinos* /:Θοῖνος < *Θο-φ-ίνος, PN *pe-ri-to-wo/ Peri-thowos* /: Περὶ-θοος; ταχύς: Τίχ-ιππος, Τάχυ-βουλος; τρόχος Τροχος and Ἴππο-τρόχος, etc. This process is also present in Slavonic languages: Mac. *Brzak*, Bulg. *brzak*, Serb. *Brza*, *Brzaja* and *Brzana*, *Brzak*, gen. *Brzaka*, ~e{. *Brzkov*, Russ. *Borzkov* from the earlier form **brzъ*. 2. The i.-e. root **keiH-* appears with two *palatal reflexes*: phonological i.-e. **keiH>* **kiH<* > **k'e-* > Myc. *ke-* and phonetic i.-e. **keiH<* > **kiH<* > **k'e-* > **k'je-* > Myc. *ze*, that is, **keiH<* > **kiH<* > **k'o-* > **k'jo-* > Myc. *zo*, in the toponyms *ze-i-ja-ka-ra-na / K'ejijakrānā*: *Κεῖακρανα, PN *a-re-i-ze-we-i / Are^hi-k'jew^hi* /: * Ἀρε^hi-σσεφε^h, PN *ze-wa-so/K'jew-asos* /: *Σ(σ)εφασός < **k'jew-nt-jo-* ~ σεύατο, Σεόσης ὑπο-σειναντήρ, *a3-zo-wo/aig'-k'jowos* /: *αἰ-σσόφος from αἶξ,-αἰγός 'goat' and σσός < **kjawo-* cf. βουσσός ~ βουσός 3. The author believes that the length of the vowel [ō = Gr. ω] in σσῶτρον, ἐπίσσωτρον is the result of the laryngeal 'breaking' of the i.-e. root **keiH<* > **kiH<* > **kjH<* > C- > **k'jō-* C-, in PN *zo-ta-qe / Kjōtās* q^we/K'jōtāi q^we /: Σῶτας q^we (nom.sg.) / Σῶται q^we (dat.sg) < **kjH<* > t-, *e-pi-zo-ta / epi-kjōtra* /: *ἐπί-σσωτρα and perhaps in PN *zo-wa/kjōwa* /: σσῶή· ἔξορημή (Hes.) 4. The i.-e. root **keiH<* > **kiH<* > **kjH<* also appears in cases of *hyphaeresis*: in PN *qi-ja-zo/*G^wia-kjos* /: Βιάσσος < **G^wia-kjH<* > < **G^wieH<* > *kjawo* · PN *qi-zo / G^wi-kjos* /: *Βι-σσός ~ Βι-σούς < **G^wi-kjawo-*. 5. The author maintains that the Greek form σούβος 'goat' or 'wild sheep' derives from the i.-e. root **kjawo-* extended with the suffix *-bo-*, that is, **kjawo-bo-* > σούβος 'goat' or 'wild sheep', cf. βού-β-αλος lat. *bu-b-alus*: *bu-b-ulus*: *bufalus*, fr. *bufe*, *buffalo*: slov. *byvol*, σύ-β-α-ς: σύ(μ)βρος· κάπρος(Hes): ὕ-β-αλής: lat. *su-b-o*, etc. He also points out the Czech word *sob* - 'north (wild) deer'- as the closest parallel to the Greek σούβος.

τᾶτες 'оваа година', срп. *noća-s*, лит. *sis*, мак. *s-noшти*, алб. *s-onte* 'оваа ноќ' и др.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Atti Pavia*: Atti del 2o Colloquio Internazionale di Studi Minoico-Micenei, Pavia 1958 (= Athenaeum 46, 36, fasc. 4)
- Atti Roma II*: Atti e Memorie del Secondo Congresso Internazionale di Micenologia (Roma- Napoli, 14-20 ottobre 1991), edd. E. de Miro-L. Godart-A. Sacconi, Vol. I-III, Roma 1996.
- Bartonjek, A., *Handbuch des mykenischen Griechisch*, Heidelberg 2003.
- Bechtel, F., *Die historischen Personennamen des Griechischen*, Halle 1917.
- Bechtel, F., *Die Griechischen Dialekte*.
- Beekes, R. S. P., *The Development of the Proto-Indo-European Laryngeals in Greek*, The Hague-Paris 1969.
- Beeks, R. S. P., *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden-Boston, 2010.
- Buck, C. D., *The Greek Dialects (Grammar, Selected Inscriptions, Glossary)*, Chicago 1955 (repr. 1973).
- Chadwick, J., *The Mycenaean World*, London 1976.
- Chadwick, J. Greek and Pre-Greek, *TAPA* 1969, 80-98.
- Chantraine, P., *Dictionnaire étymologique de la langue grecque: histoire des mots*. Vol. I: A-D, Paris 1968; Vol. II: E-K, Paris 1970; Vol. III: L-P, Paris 1974; Vol. IVi: P- U, Paris 1977; Vol. IVii: F-V, Paris 1980 (par J. Taillardat/O. Masson/J. -L. Perpillou).
- Coll. Cambridge*: Proceedings of the Cambridge Colloquium on Mycenaean Studies, edd. L. R. Palmer and J. Chadwick, Cambridge 1966.
- Coll. Pavia*: Atti del 20 Colloquio Internazionale di studi minoico-micenei (Pavia, 1-5 IX 1958), Athenaeum 46(1958), 295-440.
- Coll. Salamanca*: Acta Mycenaea. Proceedings of the 5th International Colloquium on Mycenaean Studies, held in Salamanca, 30 march-3 april 1970, 2 vols., ed. M. S. Ruipérez, Salamanca 1972 (= Minos XI-XII).
- Coll. Wingspread*: Mycenaean Studies. Proceedings of the Third International Colloquium for Mycenaean Studies, held at „Wingspreadi, 4-8 September 1961, ed. E. L. Bennett, Jr., Madison 1964.
- Colloquium Mycenaeum*: Colloquium Mycenaeum. Actes du sixième Colloque International sur les textes mycéniens et égéens tenu à Chaumont sur Neuchâtel du 7 au 13 septembre 1975, edd. E. Risch et H. Mühlestein, Neuchâtel 1979.
- Tractata Mycenaea*, *Poceedings of the Eighth International Colloquium on Mycenaean Studies*, held in Ohrid, 15-20 september 1985, edd. P. H. Ilievski and L. Crepajac, Skopje 1987.
- Floreat Studia Mycenaea*: Floreat Studia Mycenaea. Akten des X. Internationalen Mykenologischen Colloquiums in Salzburg vom 1. -5. Mai 1995, ed. S. Deger-Jalkotzy/S. Hiller/O. Panagl, Band I-II, Wien 1999.
- Cowgill, W. *Indogermanische Grammatik*, Band 1, 1. Halbband: Einleitung, Heidelberg 1986.
- Crespo, E., Palatal stops in Greek: reconstruction on Mycenaean evidence?, *MINOS XIX*(1985), 91-104.
- Del Freo, M., Pa-sa-ro, wa-na-so-i e il valore dei sillabogrammi <s> e <z> in Miceneo, *SMEA* 27(1989), 151-189.
- Donum Indogermanicum*: Donum Indogermanicum. Festgabe für A. Scherer, ed. R. Schmitt- Brandt, Heidelberg 1971.
- Dornseiff F., Bernard H., *Rückläufiges Wörterbuch der griechischen Eigennamen*, Leipzig,

- Frisk, H. *Griechisches etymologisches Wörterbuch*. Band I: A-Ko, Heidelberg 1960; Band II: Heidelberg 1970.
- Georgiev, V., *Supplement au Lexique des inscriptions creto-myceniennes*, Sofia 1955/56.
- Georgiev, V., *Introduction to the History of the Indo-European Languages*, Sofia 1981.
- Godart L. /A. Sacconi, *Les tablettes en linéaire B de Thèbes*, Roma 1978.
- Илиевски П. Хр., *Аблативот, инструменталот и локативот во најстариите грчки текстови (The Ablative, Instrumental and Locative in the Oldest Greek Texts)*, Skopje 1961.
- Илиевски, П. Хр., A Note on the Suffix –s/s/os in the liner B Textes, *Actes 2e International Colloquium on Aegean Prehistory*, 1972, 99-103.
- Илиевски, П. Хр., *Животот на Микенците во нивните писмени сведоштва*, МАНУ 2000.
- Jorro, F. Aura, *Diccionario Micénico (Diccionario Griego-Español, Anejo I)*. Volumen I, Madrid 1985; Volumen II, Madrid 1993.
- Landau, O., *Mykenisch-griechische Personennamen*, Gotenburg 1958.
- Lejeune, M., *Mémoires de philologie mycénienne*, 3 vols., I: Paris 1958, II- III: Roma 1971/1972.
- Lejeune, M., *Phonétique historique du mycénien et du grec ancien*, Paris 1972.
- Lindgren, M., *The People of Pylos*, Vol. I-II, Upsala 1973.
- V. Machek, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1971
- Meier-Brügger, M., *Griechische Sprachwissenschaft*, 2, Berlin-New York 1992.
- Morpurgo, A., *Mycenaeae Graecitatis Lexicon*, Roma 1963.
- Mühlstein, H., Zur mykenischen Schrift: die Zeichen za, ze, zo, MH 12(1955), 119-131.
- Петрушевски М. Д., Првобитните палатали и палатализацијата во грчкиот јазик од микенска епоха, *Прилози I/1* МАНУ 1970.
- Petruševski M. D., Le probleme de la palatalisation dans le grec mycénien, *ŽA* 25 (1975), 437-441.
- Petruševski M. D., (o)-ze-to = (o)-kje-to = (ὄς) γέντο, *ŽA* 29 (1979), 21-24.
- Petruševski M. D., *Wa-na-so-i* et le problème de la palatalisation en grec mycénien, *Acta Mycenaea* 1973.
- Petruševski, M. D., Révision de la translittération des syllabogrammes *17 (za), *20 (zo), *74 (ze) et *79 (zu?), *Colloquium Mycenaeum*, 259-264.
- Pokorny, J. *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*.
- Risch, E., *Wortbildung der homerischen Sprache*, 2., Berlin 1974.
- Rix, H., *Historische Grammatik des Griechischen (Laut- und Formenlehre)*, Darmstadt 1992
- Ruijgh, C. J., *Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycénien*, Amsterdam 1967.
- Sihler, A., *New Comparative Grammar of Greek and Latin*. Oxford (1996).
- Specht, F. *Der Ursprung der Indogermanischen Deklination*
- Ventris M. /J. Chadwick, *Documents in Mycenaean Greek*, Cambridge 1956 (= Docs. 1); Second Edition by J. Chadwick, Cambridge 1973 (= Docs. 2).
- Vilborg E., *A Tentative Grammar of Mycenaean Greek*, Gotenburg 1960.
- Walde A- Pokorny J., *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen*, I-III.